

INKÁBB MEGY, MINT JÖN? OROSZ KÖZVETLEN TŐKEBERUHÁZÁSOK MAGYARORSZÁGON

✉ DR. WEINER CSABA PHD

tudományos főmunkatárs

MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

Világgazdasági Intézet

csweiner@vki.hu

Az orosz befektetések Magyarországon a legnagyobb figyelmet az ezredfordulón (a Borsod-Chem és a TVK ügye révén) és a 2000-es évek végén, a 2010-es évek elején (a Szurgutnyeftjegaz olajtársaság ideiglenes részesedésszerzésével a Molban) kaptak. Mindkét esetben sikertelenül jártak az orosz befektetők, az ügyletek pedig az orosz tőkéből való félelem jogos példáiává váltak. A Szurgutnyeftjegaz-tranzakció annak is bizonyítéka, hogy a gazdasági válság során is voltak nagyon jelentős orosz befektetések a világon. Az orosz szereplők külföldi közvetlen tőkeberuházásait kevésbé viselte meg a válság, mint az Oroszországban megvalósított, illetve megvalósítandó külföldi közvetlen tőkebefektetéseket. Bár a Szurgutnyeftjegazéhoz hasonló nagyságú orosz tőkebefektetésre a közeljövőben nem számíthatunk Magyarországon, jelentős beruházás jelenleg is van a láthatáron. Az orosz befektetések nyomom követése a jövőben is fontos feladat marad, nem csak a harmadik országon keresztüli beruházások, illetve a statisztikai számbavétel nehézségei miatt.

Mit rejtenek a számok?

A magyarországi orosz közvetlen tőkeberuházások (Foreign Direct Investment – FDI) nagyságáról hivatalos adatokhoz jelenleg a Magyar Nemzeti Banktól, az orosz statisztikai hivataltól (Roszsztat) és az orosz jegybanktól juthatunk. Ezek az adatok azonban nem adnak teljes képet. A legfőbb probléma, hogy a befektető sok esetben harmadik ország közbeiktatásával valósítja meg a beruházást. Nem feltétlenül kell külföldi speciális célú vállalatokra (scv-k; például holdingok), illetve offshore cégekre gondolni, előfordulhat, hogy egy külföldi termelő társaság, amelynek magyarországi leányvállalata van (például az osztrák Vogel & Noot és ezzel magyarországi érdekeltégei, lásd majd a továbbiakban), időközben orosz tulajdonos kezébe kerül.

Az MNB adataiban jelenleg csak a közvetlen tőkebefektető országa jelenik meg, a közvetett, illetve végső befektetőkről 2014-től lesznek információk: az európai uniós tagországok ekkor állnak át az új módszertanra.

A Nemzeti Külgazdasági Hivatal (a hajdani ITD Hungary információit megis-

mételve) orosz forrásokra hivatkozva azt állítja, hogy több mint kétezer orosz részese-
sedéssel működő vegyes vállalat van Magyarországon. Oroszország magyarországi
kereskedelmi képviselője is mintegy kétezer orosz érdekeltségű cég működéséről
szól, amelyek – természetesen – főként kis- és középvállalatok (*Hancz, 2012; Hvg.hu,*
2012). Az MNB tájékoztatása szerint az MNB rendszerében körülbelül húsz vállalatot
tartanak nyilván az orosz befektetésekhez kapcsolódóan, nagyon eltérő ágazatokban.

Gilyán György akkori moszkvai nagykövet 2009. október 19-i és 2010. február 1-jei
előadásai szerint az orosz közvetlen beruházási tőke Magyarországon elsősorban
az ingatlanpiaci, a kereskedelmi, a pénzügyi, az energetikai és az infrastruktúrához
kötődő ágazatokat preferálta eddig.

Kutatásaink szerint a statisztikai adatok leginkább két szereplő tevékenységét
tükrözik: a Rahimkulov családot és a Szurgutnyeftyegaz Mol-üzletét. A magyar-
országi orosz befektetők ismertetésénél az orosz Megdet Rahimkulov kétségtelenül
kiindulópont: mind képviselőként, mind saját célból már a kezdetektől fogva nagyon
jelentős szereppel bírt. Rahimkulovot 2005-ben a Népszabadság a leggazdagabb
magyarországi üzletembernek hozta ki. Rahimkulov vagyona nem volt elégséges ilyen
előkelő helyre Oroszországban, világviszonylatban pláne nem. A Rahimkulov család
egésze viszont orosz viszonylatban is nagyon tehetősnek tekinthető. A Rahimkulov
család főhadiszállása az Általános Értékforgalmi Bank (ÁÉB) volt, amely 1996-ban
lett az akkor még a Gazprom ellenőrzése alatt álló Gazprombanké, majd fokozatosan
a Rahimkulov család kezébe került. A Gazprombank 2005-ben szállt ki az ÁÉB-ből, a
Rahimkulov család nagyvállalkozásának, a Kafijat Kereskedelmi és Consulting Kft.-
nek ekkor 74,48 százaléka volt, míg a 25,52 százalékos pakett a Gazprombanktól a
Kafijat érdekeltségéé, a Londonban bejegyzett Firthlion Ltd.-é lett. A Kafijat számos
vállalatot olvasztott magába. Végül 2007 végén az ÁÉB (ekkor már ÁÉB Befektetési
Vállalkozás Zrt.) is a Kafijatba (ekkor már Kafijat Befektetési és Vagyonkezelő Zrt.)
olvadt. Az ÁÉB-fiókok a Magyarországi Volksbank Zrt.-hez kerültek. Az ÁÉB és
más cégek korábban a Zalakerámiában voltak tulajdonosok; ismertek a botrányok.
Az igazán nagy botrányok azonban a TVK, a BorsodChem és a Mol körül folytak;
Rahimkulov mindenhol feltűnt. Sőt, a kétezres évek közepén a Rahimkulov család a
legnagyobb részvényese volt a BorsodChemnek. A Rahimkulov család érdekelt volt
az Antenna Hungáriában, s a család ma is az OTP legnagyobb tulajdonosa durván
9 százalékos részesedéssel. Megdet Rahimkulov 2002-ben vált meg a Panrusgáz
(akkor még Panrusgáz Magyar–Orosz Gázipari Rt.) közvetítő cég igazgatóságának
elnöki posztjától. (Az orosz import Magyarországra a Panrusgáz Gázkereskedelmi
Zrt.-n keresztül érkezik.)

A statisztikák szerint a magyarországi orosz közvetlen tőkeberuházások legmeg-
határozóbb tétele a Szurgutnyeftyegaz 2009-es tranzakciója volt (lásd a 2009. második
negyedéves forgalmi adatokat a 2. és 4. táblázatban). Nagyságát mutatja, hogy a 21,2
százalékos Mol-pakett megvásárlása 2007 és 2009 között a hatodik, 2007–2010-ben
pedig a hetedik legnagyobb kifelé irányuló orosz összeolvadási és felvásárlási ügylet
volt (*Kuznetsov–Chetverikova–Toganova, 2011; Kuznetsov, 2011*). A Szurgutnyeftyegaz

a Mol-csomagtól 2011-ben vált meg (lásd a 2011. harmadik negyedéves forgalmi adatokat a 2. és 4. táblázatban).

Az orosz központi bank csak 2009 és 2010 végére ad meg adatot a kihelyezett orosz FDI-állomány viszonylati megoszlásáról (1. táblázat). E szerint Magyarország 2009 végén a 17. helyen állt 2,3 milliárd dollárral (a teljes 302,2 milliárd dollárból), míg 2010 végén a 19. volt 2,2 milliárd dollárral (a 368,7 milliárd dollárból). Ezzel Magyarország a közép- és kelet-európai régióban az első helyen lehetett 2009 és 2010 végén, megelőzve Bulgáriát, Litvániát, Csehországot és Montenegrót (CBR, 2011).

1. táblázat A kihelyezett orosz FDI-állomány nagysága a közép- és kelet-európai régió államaiban az orosz jegybank szerint

2009 végén			2010 végén		
Helyezés	Országok	Érték (M USD)	Helyezés	Országok	Érték (M USD)
1.	Magyarország	2266	1.	Magyarország	2230
2.	Bulgária	1586	2.	Bulgária	1884
3.	Litvánia	1380	3.	Litvánia	1420
4.	Montenegró	1339	4.	Csehország	1192
5.	Csehország	1336	5.	Montenegró	896
6.	Lengyelország	596	6.	Bosznia-Hercegovina	678
7.	Észtország	589	7.	Szerbia	623
8.	Bosznia-Hercegovina	541	8.	Lengyelország	581
9.	Lettország	535	9.	Lettország	473
10.	Szerbia	394	10.	Románia	258
11.	Horvátország	206	11.	Horvátország	226
12.	Románia	63	12.	Észtország	149
13.	Szlovákia	48	13.	Szlovénia	59
14.	Szlovénia	14	14.	Szlovákia	52
15.	Albánia	–	15.	Albánia	–
16.	Macedónia	–	16.	Macedónia	–

Forrás: A CBR (2011) adatai alapján saját szerkesztés

Az orosz központi bank 2007-től ismert adatokat az éves külföldi közvetlen tőkeberuházások földrajzi szerkezetéről (2. táblázat). Az oroszok magyarországi éves külföldi közvetlen tőkeberuházásainak egyenlege 2007-ben mínusz 12 millió dollár volt, 2008-ban 542 millió dollár, 2009-ben 1,8 milliárd dollár, 2010-ben 47 millió dollár, 2011-ben pedig mínusz 2,7 milliárd dollár. Magyarország 2009-ben a hetedik legjelentősebb célország volt. Számításaink szerint az éves közvetlen tőkeberuházások összege alapján 2007–2009-ben a 14., 2007–2010-ben a 15. helyen állt Magyarország (CBR, 2012).

2. táblázat A bankszektor és a nem banki vállalatok közvetlen külföldi tőkebefektetései Oroszországból Magyarországra a fizetési mérleg alapján az orosz jegybank szerint, egyenlegek (M USD)

	2007	2008					2009				
	Σ	I.	II.	III.	IV.	Σ	I.	II.	III.	IV.	Σ
Összesen	-12	473	22	25	21	542	2	1781	4	2	1789
Részvény és egyéb részesedés	-12	447	3	7	5	462	2	1781	4	2	1789
Újrabefektetett jövedelem	0	27	19	18	16	80	0	0	0	0	0
Egyéb tőke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	2010					2011				
	I.	II.	III.	IV.	Σ	I.	II.	III.	IV.	Σ
Összesen	2	3	3	39	47	-22	3	-2713	11	-2722
Részvény és egyéb részesedés	2	3	4	-1	8	16	7	-2713	11	-2679
Újrabefektetett jövedelem	0	0	0	0	0	0	-4	0	0	-4
Egyéb tőke	0	0	0	40	40	-38	0	0	0	-38

Forrás: A CBR (2012) adatai alapján saját szerkesztés

Az orosz központi bank 2011 végi állományadataiban már látványosan tükröződni fog a Mol-pakett eladása. De ugyanígy: az MNB adataira is még várni kell. Az orosz statisztikai hivatal adataiban már végigkövethető mindez. A Roszstat viszont csak a tíz legfőbb célországot adja meg, ráadásul a rangsor nem az FDI, hanem az összes befektetés alapján áll össze, így elvileg megeshet, hogy nem kerül fel a listára olyan ország, amelynek az FDI nagysága alapján ott kellene lennie, míg az összes befektetés alapján nem. Vizsgálatunk szerint a Roszstat „furcsa módon” először csak a 2011. első negyedéves adatai között mutatott ki jelentős, vagyis a tízes rangsorba beférő magyarországi orosz FDI-állományt. A Roszstat számbavétele szerint 2011. március végén a magyarországi orosz tőkeállomány nagysága 2,379 milliárd dollárt ért el, amely a nyolcadik helyre volt elegendő. Ebből az összegből 2,365 milliárd dollárt tett ki az FDI (*Roszstat, 2011a*). A 2011. június végi adatok ehhez hasonlóak: a nyolcadik helyet jelentő 2,409 milliárd dollárból 2,394 milliárd dollárt képviselt az FDI (*Roszstat, 2011b*). Az viszont nem meglepő, hogy 2011. szeptember végén már nem volt Magyarország a tízek között (*Roszstat, 2011c*).

Az MNB szerint, ha az éves forgalmi adatokat nézzük (3. táblázat) a magyarországi speciális célú vállalatok nélkül, ott is csak a részvény és egyéb részesedés egyenlegét, akkor 2009-ben Oroszország a legnagyobb befektető volt Magyarországon (785,2 millió euróval), Hollandia (514,6 millió euró), Svájc (450,2 millió euró) és Németország (226,9 millió euró) előtt. Ha az újrabefektetett jövedelmet is beleszámítjuk, akkor Németország (1095,2 millió euró) mögött állt Oroszország (900,2 millió euró). Ha pedig az összes éves közvetlen tőkebefektetés egyenlegét vesszük (vagyis a részvény, az egyéb részesedés és az újrabefektetett jövedelem mellett az egyéb tőkemozgásokat

is), akkor a harmadik volt (901,3 millió euróval) az Egyesült Királyság (933,8 millió euró) és Svájc (922,4 millió euró) után (MNB, 2012c). (Speciális célú vállalatokkal – Scv-vel – együtt az orosz helyezés rendre negyedik, ötödik és – ismét – ötödik volt [MNB, 2012d].) De ne vezessenek félre senkit a 2009-es forgalmi adatok! A többi évben jóval szerényebbek, illetve nagyon kicsik vagy negatívak voltak a számok. Erre az állományadatokból is lehet valamennyire következtetni (5. táblázat). Az állományi adatoknál nem is ilyen előkelő a helye Oroszországnak. Scv-k nélkül, de egyéb tőkemozgásokkal együtt 2010 végén a 11. helyen állt, 2,2 százalékos részesedéssel, míg egyéb tőkemozgások nélkül a kilencediken, 2,8 százalékkal (MNB, 2012a). Az scv-ket is beleszámítva jóval kisebb Oroszország részesedése és jóval hátrébb áll a sorban (MNB, 2012b).

3. táblázat Az orosz rezidensek magyarországi közvetlen tőkebefektetései az MNB szerint, éves forgalmi adatok (M euró)

Év	Részvény és egyéb részesedés			Újrabef. jöv.	Részvény, egyéb részesedés és újrabef. jöv.	Egyéb tőkemozgások			Orosz közvetlen tőkebef. összesen
	Tőkebef.	Tőke kiv.	Egyenleg			Tart., egyenleg	Köv., egyenleg	Nettó tart.	
	(1)	(2)	(3) = (1) – (2)	(4)	(5) = (3) + (4)	(6)	(7)	(8) = (6) – (7)	(9) = (5) + (8)
<i>Speciális célú vállalatok nélkül</i>									
2001	6,7	0,1	6,6	16,5	23,1	-1,4	0,7	-2,1	21,0
2002	0,3	7,2	-7,0	11,2	4,2	-8,5	0,5	-9,0	-4,8
2003	0,5	0,6	-0,1	12,8	12,7	0,9	0,2	0,7	13,4
2004	1,3	0,3	1,0	14,9	15,9	-2,2	-0,2	-2,0	13,9
2005	1,6	1,1	0,4	-7,3	-6,8	-0,6	0,0	-0,6	-7,4
2006	5,0	0,6	4,4	-1,0	3,4	-0,4	2,6	-3,0	0,3
2007	1,7	0,4	1,3	-35,1	-33,8	-43,0	-1,8	-41,1	-74,9
2008	5,8	677,4	-671,5	5,8	-665,7	-25,4	56,2	-81,6	-747,3
2009	789,8	4,6	785,2	115,0	900,2	0,1	-1,0	1,1	901,3
2010	6,7	5,5	1,2	115,2	116,4	-0,4	-152,3	152,0	268,4
<i>Speciális célú vállalatokkal</i>									
2006	5,0	0,6	4,4	-0,9	3,5	-2,4	28,4	-30,8	-27,4
2007	28,9	0,6	28,3	-35,0	-6,7	-50,8	47,1	-97,9	-104,6
2008	5,8	677,4	-671,5	5,8	-665,7	-25,4	136,8	-162,2	-827,9
2009	789,8	4,6	785,2	115,1	900,3	0,1	-264,5	264,6	1164,9
2010	6,7	5,5	1,2	115,2	116,5	-0,4	-153,4	153,0	269,5

Forrás: Az MNB (2012c, 2012d) adatai alapján saját szerkesztés

Ha az orosz rezidensek magyarországi közvetlen tőkebefektetéseit (csak a részvényt és egyéb tulajdonosi részesedést) negyedéves bontásban nézzük 2001 és 2011 között (4. táblázat), akkor az MNB adataiból jól látszik, hogy három negyedévben voltak érdemi, illetve akkor egyúttal jelentős ügyletek: 2008 második negyedévében (-677,4 millió euró), 2009 második negyedévében (789,8 millió euró) és 2011 harmadik negyedévében (-1862,0 millió euró). Ezek a számok speciális célú vállalatokkal és azok nélkül is ekkorák. Az első és a harmadik esetben (erőteljesen negatív egyenlegek) csak a

kiadási oldalon volt ügylet, míg a másodiknál (nagy pozitív szaldó) a bevételek mellett a kiadásnál egy minimális összeg szerepel. Az első ügylet a Kafijat Befektetési és Vagyonkezelő Zrt.-hez köthető. Az MNB tájékoztatása szerint „a [Complex] Céghírekben található információk szerint a cégnek 2008 áprilisától ciprusi tulajdonosa van, a fizetési mérlegben ez a tulajdonosváltás került elszámolásra”. A „tőkeleszállítás már a ciprusi befektetőkhez köthető”.¹ A Complex Céghírek szerint 2008. április 30-i hatállyal megszűnt Megdet Rahimkulov, valamint fiai, Ruszlan Rahimkulov és Timur Rahimkulov részesedése a Kafijatban, míg 2008. április 30-i hatállyal a ciprusi AWB Consulting Limited és a Charing Investments Limited, vagyis a Rahimkulov fivérek cégei szereztek tulajdont. A 2008. április 30-án megtartott közgyűlésen a Kafijat alapítóját – 2008. április 30-i hatállyal – 98,45 milliárd forintra 10,45 milliárd forintra csökkentették tőke kivonás miatt (*Complex Céghírek; vö. HVG, 2008a, 2008b*).

A második és a harmadik egyenleg a Mol-részesedés felvásárlásához és eladásához kapcsolódik. Csakhogy a 2009-es MNB-szám jóval alacsonyabb a közismert 1,4 milliárd eurós, vagyis a piaci ár duplájának számító összegnél. Az MNB válaszába szerint ennek az az oka, hogy a Mol a tranzakcióban résztvevő harmadik fél volt (a Mol-részvényeket vették és adták el, nem a Mol volt a vevő/eladó), így a felvásárlásnál a tranzakciót nem a sajtóból ismert értéken számolták el, hanem a tőzsdei szorzó alapján számított ár szerint, ugyanis a sajtóban megjelent értékről a Mol-nak mint adatszolgáltatónak „nem volt tudomása”.

4. táblázat Az orosz rezidensek magyarországi közvetlen tőkebefektetései (részvény és egyéb tulajdonosi részesedés) alakulása az MNB szerint, negyedéves forgalmi adatok (M euró)

	2008				2009				2010				2011			
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
<i>Speciális célú vállalatok nélkül</i>																
Egyenleg	-	-677,4	-	5,8	-4,3	789,7	-0,1	-0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	-	-	-1 862,0	-
Bevétel	-	-	-	5,8	-	789,8	-	-	0,3	0,3	5,8	0,3	-	-	-	-
Kiadás	-	677,4	-	-	4,3	0,1	0,1	0,1	-	-	5,5	-	-	-	1 862,0	-
<i>Speciális célú vállalatokkal</i>																
Egyenleg	-	-677,4	-	5,8	-4,3	789,7	-0,1	-0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	-	-	-1 862,0	-
Bevétel	-	-	-	5,8	0,0	789,8	0,0	0,0	0,3	0,3	5,8	0,3	-	-	-	-
Kiadás	-	677,4	-	-	4,3	0,1	0,1	0,1	-	-	5,5	-	-	-	1 862,0	-

Forrás: Az MNB (2012e, 2012f) adatai alapján saját szerkesztés

A 2007-es év forgalmi adataiból (3. táblázat) nem olvasható ki, hogy az állományadat (5. táblázat) miért ugrott meg olyan drasztikusan 2006 vége (scv-k nélkül 17,1 millió euró, scv-kkel 19,4 millió euró) és 2007 vége (scv-k nélkül 697,3 millió euró, scv-kkel 699,8 millió euró) között. Az MNB közlése szerint a megnövekedett FDI-állomány kérdése szintén kapcsolódik a Kafijathoz, illetve tulajdonosához, aki év közben rezidensi státuszt váltott: magyar befektetőből orosz befektető lett (Megdet Rahimkulov

hazatelepült Oroszországba), s ezzel – tranzakción kívüli állományváltozással – megnövelte az orosz befektetések állományát.²

5. táblázat *Az orosz rezidensek magyarországi közvetlen tőkebefektetéseinek állománya az MNB szerint, az év végén (M euró)*

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Speciális célú vállalatok nélkül</i>										
Részv., egyéb r., újrabef. jöv. és egyéb tőke								-210,3	1128,5	1515,4
Részv., egyéb r. és újrabef. jöv.	64,1	67,7	74,1	94,7	-5,2	17,1	697,3	24,7	1396,8	1660,4
Egyéb tőke								-235,0	-268,3	-144,9
<i>Speciális célú vállalatokkal</i>										
Részv., egyéb r., újrabef. jöv. és egyéb tőke						19,4	699,8	-447,8	1130,0	1512,9
Részv., egyéb r. és újrabef. jöv.						19,4	699,8	26,3	1398,3	1662,0
Egyéb tőke								-474,1	-268,3	-149,0

Megjegyzés: A negatív állomány a negatív saját tőke miatt van.

Forrás: Az MNB (2012a, 2012b) adatai alapján saját szerkesztés.

Gázipar

A 2011-ben elfogadott, 2030-ig szóló magyar energiastratégia szerint „Oroszország tartósan a legfontosabb importforrás marad, így a kiegyensúlyozott orosz–magyar partneri viszony az ellátásbiztonság nélkülözhetetlen eleme”.

A jelenlegi hosszú távú gázellátási szerződés az E.ON Földgáz Trade-é, Magyarország legnagyobb gázkereskedőjéé. A szerződés az évtized közepén fut ki, alapvető kérdés, hogy ki köti meg az újat. A Panrusgáz a közelmúltban jelentős nagyságú válságadót volt kénytelen befizetni, aminek meg is lett a következménye. A Panrusgáz 2010 decemberében kérte a gázkereskedelmi engedélyének visszavonását a Magyar Energetikai Hivataltól, amelyet a Magyar Energetikai Hivatal 2011 februárjában meg is tett. Ettől kezdve az E.ON Földgáz Trade külföldön veszi meg a Panrusgáztól a földgázt, az új átadás-átvételi pontok: Baumgarten (Ausztria) és Beregszász (Ukrajna) (*Világgazdaság, 2011a; Magyar Energetikai Hivatal, 2011*). A Panrusgáz azelőtt is az összes importált gázt az E.ON Földgáz Trade-nek adta el (*gáz.áram, 2010*). A Panrusgáz részvényesei: a Gazprom Export (a Gazprom exportcége) (40%), az E.ON Ruhrgas International AG (50%) és a magyarországi Centrex Hungária Zrt. (10%). Az E.ON a Mol gázüzletágának 2006-os részleges értékesítése során lett részvényes. A Gazprom nem szerzett részesedést a Mol gázüzletágából – sem ekkor, sem később. A Centrex Hungária a

bécsi Centrex Europe Energy & Gas AG-jé, végső soron pedig a Gazprombanké, amelyet viszont már évek óta nem ellenőriz a Gazprom.

A magyarországi földgázkereskedők között több orosz érdekeltséget találunk. Az egyik ilyen orosz engedélyes a szóban forgó Centrex Hungária. A Mol-csoport a gázkereskedelmi üzletbe a Mol Energiakereskedőn keresztül tért vissza. A Mol Nyrt. 2007-ben alapította a Mol Energiakereskedő Kft.-t (2009 októberétől Zrt.), majd 2009 végén egy – akkori állapot szerint – orosz magánszemély tulajdonában álló vállalat, a belize-i székhelyű Normeston Trading Limited 50 százalékos részesedést szerzett benne. A harmadik megemlíthető cég a 2010-ben létrehozott orosz–német WIEE Hungary Szolgáltató Kft., amely 2011 februárjában kapott földgáz-kereskedelmi működési engedélyt. A WIEE Hungary tulajdonosa a svájci Zugban bejegyzett Wintershall Erdgas Handelshaus Zug AG (WIEE), amely a berlini Wintershall Erdgas Handelshaus GmbH & Co. KG (WIEH) gázkereskedőnek a leányvállalata. A WIEH a német BASF-csoporthoz tartozó Wintershall és a Gazprom közös vállalkozása.

A Mol és a Gazprom 2006-ban alapított közös vállalatot (SEP Company Tanácsadó Kft.) a fekete-tengeri Kék Áramlat gázvezeték meghosszabbításának, földalatti gáztárolók létesítésének és magyarországi kereskedelmi központ létrehozásának megvizsgálása érdekében, de egyik elképzelés sem valósult meg. A Déli Áramlat magyarországi szakaszáról 2008 elején született magyar–orosz kormányközi megállapodás, a magyarországi partner pedig nem a Mol, hanem a Magyar Fejlesztési Bank (MFB) lett. A közös vállalatot (Déli Áramlat Magyarország Zrt.) végül csak 2010 márciusában jegyezték be. A Világgazdaság már 2011 októberében arról számolt be, hogy az MFB-től a Magyar Villamos Művekhez (MVM) kerülhet a Déli Áramlat magyar szakaszának projektje (*Világgazdaság, 2011c*), majd 2012 februárjában az MVM közgyűlése úgy döntött, hogy megvizsgálják a vezetékszakaszc előkészítésében való szerepvállalás lehetőségét, s – a megfelelő jogi feltételek teljesülése esetén – megvásárolnák az MFB részesedését (*MVM, 2012*). Alig egy-két nappal előtte a Gazprom Export vezére jelezte, hogy az MVM-mel már több találkozójuk volt, s ezek egyikén átadták a gázvezeték végleges magyarországi útvonaltervét is. „Partnereink tájékoztatója szerint az átadásról szóló végső döntés február közepére várható, a formai lépések pedig április első felére befejeződnek” – nyilatkozta Alekszandr Medvegyev (*B. Horváth, 2012*).

A Mol és a Gazprom közös gáztárolós vállalkozása nem valósult meg. A felek végül elálltak a beruházástól, a vállalat 2011 októberében végelszámolás alá került. A Világgazdaság információja szerint a Mol felülvizsgálta a beruházás költségbecslését, s túl magas – mintegy kétszer nagyobb – kiadást valószínűsített (*Világgazdaság, 2011e*). A Mol és a Gazprom Export 2009 márciusában írt alá szerződést a közös tulajdonú gáztároló vállalat megalapítására. A Mol ekkor 1,3 milliárd köbméteres kapacitást várt, s 2012-2013 körülre tette az üzemelés kezdetét (*Mol, 2009*). A Pusztaföldvár Gáztároló Zrt. 2010 elején lett bejegyezve. Az E.ON Földgáz Storage szerint fogyasztásra vetítve Magyarország földgáztárolási nagyhatalom, s a tárolói összkapacitás alapján egyértelmű, hogy nincs igény további bővítésre Magyarországon (*gáz.áram, 2011*).

Olajtársaságok

Azzal, hogy a Szurgutnyeftyegez kudarcot vallott Magyarországon, továbbra sincs orosz társaságnak részesedése magyarországi olajfinomítóban. A közép- és kelet-európai régióban a Lukoil (Romániában és Bulgáriában), a Zarubeznsyefty (a boszniai Szerb Köztársaságban) és a Gazprom Nyefty (Szerbiában) rendelkezik finomítóval.

A Szurgutnyeftyegez a 21,2 százalékos részesedésével a legnagyobb részvényes volt a Molban. A Szurgutnyeftyegezzel tudni kell, hogy csak 2009-ben, éppen a Mol-ügylettel jelent meg közvetlen külföldi tőkeberuházással; azóta jelen van Venezuelában. Nemcsak a részesedésszerzés célja nem volt világos, a társaság tulajdonosai is ismeretlenek. Az OMV magyarországi kudarcát követően a Mol mindent megtett az orosz cég távol tartása érdekében. A Szurgutnyeftyegez eközben öt eljárást indított a Mol ellen (*Mol, 2011. 157. o.*). Találgatásokra adott okot, hogy a részesedés magyar állam általi megvásárlásakor történt-e bármilyen kapcsolódó megállapodás. A Mol-részesedés értékesítése ugyanis különlegesnek számít. (Hasonló véleményen van Deák András is. Lásd *Világgazdaság, 2011b.*) Talán egyedül a szlovák SPP gáztársaságnál történt hasonló, Magyarországon a TVK és a BorsodChem esete más volt. De Szlovákiában is csak legfeljebb hasonló, hiszen ott egy opciójával nem élt a Gazprom a szlovák gázszállító hálózatot a kezében tartó SPP-ben. A Gazprom több fantáziát látott az Oroszországot Németországgal a Balti-tenger fenekén összekötő – akkori nevén – Észak-európai gázvezetékben (North-European gas pipeline – NEGP) (*IEA, 2006. 148. o.*). Az Északi Áramlat (Nord Stream) első vezetékcszála 2011 novemberében kezdett el üzemelni, a második egy évvel később, 2012 végétől fog. A néhai Jukosz olajtársaság esete szintén más volt. A Jukosz olajtársaság fő külföldi vagyoneszközei a litvániai AB Mažeikių Nafta olajtársaságban és a szlovákiai Transpetrol a.s. olajvezeték-üzemeltető vállalatban 2002-ben megszerzett részesedések voltak. A Jukosz 2002-ben két lépésben jutott a Mažeikių Nafta-részvények 53,7 százalékához 160 millió dollárért, amelyet 2006-ban a lengyel PKN Orlen 1,492 milliárd dollárért vett meg a Hollandiában bejegyzett Yukos International UK B.V.-től. A Transpetrolban a Jukosz 2002-ben 74 millió dollárért privatizált 49 százalékos részesedést, amelyet a szlovák állam 2009-ben 240 millió dollárért vásárolt vissza szintén a Yukos International UK B.V.-től.

A Jukosznak Budapesten volt annak idején a kelet-közép-európai képvisellete. A Jukosz aktívan szorgalmazta a Barátság és az Adria-kőolajvezeték integrálását. (A 2000-ben bejegyzett Jukosz Olajtársaság Részvénytársaság Magyarországi Közvetlen Kereskedelmi Képviselétét 2005-ben törölték a cégjegyzékből, míg a 2003-ban bejegyzett Yukos Finance Magyarországi Kereskedelmi Képviselétét 2006-ban.) Az Orion Elektronikai Kft.-ben a Jukosz helyét a Rosznyefty vette át.

A Lukoilnak – holland leányvállalatán keresztül – jelenleg (mindössze) 76 töltoállomása van Magyarországon. A Lukoil adatai szerint a Lukoil részesedése a magyarországi kiskereskedelmi piacon 2007–2010-ben 7 százalék volt, szemben a 2005–2006-os 2 százalékkal és a 2004-es 1 százalékkal. A legjelentősebb részesedése Finnországban

(41%) és Moldovában (37%) van (*Lukoil, 2007. 47. o.; Lukoil, 2008. 47. o.; Lukoil, 2011a. 48. o.*). A magyar kiskereskedelmi benzinpiacot a 2007–2008-as időszakra vizsgáló *Farkas és szerzőtársai* (2009) úgy látták, hogy a vertikálisan integrált Lukoil árai az egyik legalacsonyabbak Magyarországon, és feltehetően a Lukoil fejtette ki a legjelentősebb versenynyomást a piacon, míg a vertikálisan integrált Mol és az OMV az átlagosnál magasabb árakat alkalmaznak (*Farkas–Csorba–Koltay, 2009*). A Lukoil Magyarország Kereskedelmi Kft. termékei a Mol százhalombattai és a romániai Lukoil-Petrotel finomítóból származnak (*Világgazdaság, 2011d*). A Lukoil romániai és bulgáriai finomítóiban előállított üzemanyagok 2009 óta eleget tesznek az Euro 5-ös szabványoknak (*Lukoil, 2011b*). A válságadó következtében a Lukoil visszaadta a hazai üzemanyag-nagykereskedelmi engedélyét (2010 végi közlés arról, hogy 2011. január 1-jei hatállyal adják vissza, *Marnitz, 2010*). A Lukoil adatai 2005–2007-re 3–4 százalékos nagykereskedelmi részesedésről szóltak (*Lukoil, 2007. 47. o.; Lukoil, 2008. 47. o.*).

Bankszektor

Miután az ÁÉB megszűnt, Magyarországon nem volt orosz érdekeltségű bank, csak képviselő. Az orosz jegybank által ellenőrzött Szberbank 2012-ben szerezte meg a Volksbank International AG-t (de a tranzakció nem terjedt ki a romániai leányvállalatra). A Szberbank ezzel túllépett a volt Szovjetunió. A Szberbank-ügylet okán ismét van orosz tulajdonú bank Magyarországon, külön érdekesség, hogy a magyarországi fiókok egy része korábban az ÁÉB-é volt. Sajtóinformációk szerint az OTP Bankot is érdekelte a Volksbank-ügylet.

Kohászat

A hajdani „vas és acél országában” sokáig nem volt orosz tulajdon a kohászatban. A változás 2009 végén következett be, amikor orosz befektetők 50 százalék plusz két részvény nagyságú részesedést szereztek az ukrán ISZD (Donbassz Ipari Szövetség) kohászati (fémipari) eszközeiben (a *Financial Times* és a *Rusmergers.com* szerint). A 2009 végi ügylet következtében Dunaújváros és Diósgyőr végső soron orosz hátteret kapott.

Az ukrán Donbassz és a svájci Duferco konzorciuma még 2003 végén nyerte meg a Dunaferr privatizációs pályázatát (*Dunaferr, 2003*). A Dunaferrt a lichtensteini Kundax AG vásárolta meg, majd 2007-ben a ciprusi Steelhold Limited vette át a pakettet (*Dunaferr, 2007*). Mindez jól mutatja a statisztikai számbavétel korlátait.

Diósgyőrben 2008 decembere óta nem termelnek. A diósgyőri kohászat – a HVG szavaival élve – felszámolásból felszámolásba lépett. A DAM Steel vagyoneszközei 2004-ben kerültek a Dunaferr, illetve az ISZD érdekeltségébe. A már DAM 2004 néven működő társaság 2006-tól egy Brit Virgin-szigeteken bejegyzett cég (Reeferway Limi-

ted) érdekeltsége lett, ami az ISZD-hez köthető. A felszámoló 2010-ben a Dunaferrehez tartozó (az ISD Power Kft. által kijelölt) Öko-Ferr Kft.-nek értékesítette a diósgyőri koházat vagyont. Többen is érdeklődtek az elmúlt időszakban a DAM vagyona iránt, de „egyik sem lépett a szerződés előkészítésének fázisába” (Leszák, 2012).

Az orosz Mecsel bányászati-kohászati társaság magyarországi érdekeltsége, a Mechel Service Hungary Kft. acéltermékek kereskedelmével foglalkozik. 2010 júliusában lett bejegyezve budapesti székhellyel, mindössze 500 ezer forint jegyzett tőkével. A társaság közvetlen tulajdonosa a Mecsel acéltermékeinek értékesítéséért felelős, 2009 márciusában alapított hollandiai Mechel Service Global B.V.

Gépgyártás

Az orosz tőke a gépgyártásban is jelen van Magyarországon. A nagykanizsai DKG-East Olaj- és Gázipari Berendezéseket Gyártó Zrt.-ben, illetve jogelődjeiben az 1993-as privatizáció óta volt orosz részesedés. A tulajdonos cégek között volt az idők folyamán a Gazprom, illetve az Interprocom, az ÁÉB, a Firthlion, a Saturley Holdings Ltd., majd az Inves(z)t-Bond (Csabai, 2007). (A magánszemélyek között korábban Megdet Rahimkulov is szerepelt [HVG, 2006]). Jelenleg az Olajterv-csoport kezében van a DKG-East. Időközben nemcsak a tulajdonosi kör, hanem a DKG-East piaca is változott.

A Ganz Gépgyár Holding Zrt. 2008-ban fogott közös vállalkozásba orosz partnerrel. A Ganz Engineering és Energetikai Gépgyártó Kft.-t a szentpéteryári Centralnoje Konztruktorszkoje Bjuro Masinosztrojenija (CKBM) ellenőrzi (51%). A CKBM az Atomenergomas kezében van, amely pedig az orosz Roszatom állami atomenergetikai korporációhoz tartozó Atomenergoprom leányvállalata. 2012. februári hír, hogy a Ganz Engineering és Energetikai Gépgyártó Kft. a kalinyingrádi tenderen nyert: tízmillió euró értékben szállíthat berendezéseket az épülő atomerőműbe (Világgazdaság, 2012).

Orosz szereplő (CTP/Agromash Holding BV) vette meg 2009-ben az osztrák Vogel & Noot társaságot. A Vogel & Noot magyarországi gyárai közül Mosonmagyaróváron (Vogel & Noot Mezőgépgyár Kft.) történik az ekék, Törökszentmiklóson (Vogel & Noot Talajtechnika Kft.) a szántóföldi kultivátorok, rövidtárcsák, hengerek és talajlazítók gyártása.

„High-tech”

Az orosz–magyar nanotechnológiai együttműködés eredménye a Nanovo Kereskedelmi Kft. A közös vállalatot 2007-ben jegyezték be, orosz oldalról két társaság részvételével. A kezdeti magyar szereplő, a Miskolc Holding Önkormányzati Vagyongazdálkodó Zrt. 2009-ben értékesítette 50 százalékos részesedését egy szegedi székhelyű cégnek. A Nanovo székhelye is Szeged lett Miskolc helyett. A kezdeti 50 millió

forintos törzstőkét 500 ezerre vették vissza. A Nanovo közismert sikeres projektje a hódmezővásárhelyi telephelyű Eurotex Kft.-hez kötődik. A textilipari cég termékeit ezüstkolloidokkal kezelik. A nanotechnológia alkalmazásáról írt alá együttműködési megállapodást 2011 júliusában a kunszentmiklósi harisnyagyárnak, az Amazon Kft.-nek a vezetője és a Nanovo igazgatója (*Miklay, 2011*), de az Amazon Kft.-nél megkeresésünkre elmondták, hogy a beruházás nem valósult meg (a gyár egyelőre nem vág bele egy ekkora beruházásba).

Végző soron orosz érdekeltség a Kvazar-Micro CEE Kereskedelmi Kft., amely szoftverek és hardvertermékek nagykereskedelmével foglalkozik. A cég közvetlenül egy luxemburgi társaság (Melrose Holdings S.A.) kezében van, amelyet a telekomban, IT-ben és mikroelektronikában érdekelt Sitronics („Szitroniksz”) korábbi elnöke, Jevgenyij Utkin ellenőriz (*Sitronics, web, 2011*).

Egyéb orosz érdekeltségek – címszavakban

Az Opten gyűjtése szerint 2010-es árbevételük alapján jelentős, orosz tulajdonosi részesedéssel működő magyarországi vállalatok még: a Vinisin Szolgáltató Kft., az Elmer Termelő és Kereskedelmi Kft., az Agro-Chemie Kft., a Delrus Europe Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., az Erfolex Export-Import Kereskedelmi Kft., a Dimacon Trade Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., a Sinaopt Kereskedelmi Szolgáltató Kft. és az Interagroexport Kereskedelmi Kft. (*Lambert–Halaska–Richter, 2012. 13. o.*) A felsorolt cégekről tudni kell, hogy mind kft. (az rt.-knél nem kötelező közzétenni a tulajdonosi kört) és közvetlenül orosz tulajdonossal rendelkeznek, vagyis könnyen nyomon követhetők, lekérdezhetők.³ Ismertebb magyarországi orosz érdekeltség még a LIT Budapest Kft. (*Lambert–Halaska–Richter, 2012. 10. o.*), amely fertőtlenítő technológiákkal foglalkozik.

Ingtatlanszektor

Az orosz szereplők jelenléte az ingatlanpiacon látható jelenség, jóllehet a moszkvai Gordon Rock ingatlanügynökség szerint Magyarország nincs az oroszok 15 legjelentősebb lakóingatlan-vásárlási célszövege között. A legfőbb célpont – 2008-hoz és 2009-hez hasonlóan – 2010-ben is Bulgária volt. Közép- és Kelet-Európából további három ország van a 2010-es listán: Montenegró (3.), Csehország (5.) és Lettország (7.). Lettország 2009-ben még nem szerepelt a 15-ök között (*Gordon Rock, 2010; Metroszfera, é. n.*).

Az orosz állampolgárok 2010-ben az elsők voltak Magyarországon az EU-n kívüli országokból származó külföldi ingatlanvásárlók sorában. Az uniós állampolgárok már nem kötelezettek engedély beszerzésére, az ötéves derogációs időszak 2009. május 1-jéig állt fenn. 2010-ben 1019 külföldi állampolgár kapott engedélyt összesen 998

ingatlan tulajdonjogának megszerzésére. Az oroszok 279-en, az ukránok 123-an, a kínaiak 121-en voltak. A 2010-es orosz engedélyeknél Budapest állt az első helyen (120), amelyet nem meglepő módon Zala megye követett (87), de Vas megye (21) és Győr-Moson-Sopron megye (16) is említést érdemel (*Hvg.hu, 2011; KIM, 2011*). A 2007 és 2011 közötti adatok összevetéséből jól látszik, hogy egyre jobban gyarapodik az orosz ingatlantulajdonosok száma Zala megyében. Zala megye vonzereje a gyógyfürdőkben és a Balatonban rejlik. Külön kiemelendő Hévíz helyzete és szerepe (*Ingtatlanmenedzser.hu, 2009; Világgazdaság, 2009; Pénzcentrum, 2011*).

A magyarországi termálfürdőüzletből való orosz érdeklőségre példa a Somogy megyei nagybajomi termálfürdő, amelynek tulajdonosa 2008-ban lett az 1997-ben alakult, két magánszemély tulajdonában álló Timax Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. 2012. januári hír, hogy nem valósul meg a tervezett beruházás (*F. Szarka, 2008, 2012; Körtési, 2012*). A fürdő és a telek eladóra vár.

Magyarországon élő oroszok

A KSH szerint a Magyarországon tartózkodó orosz állampolgárok száma 2011 elején mindössze 3 483 fő volt (6. táblázat) (*KSH, 2012*). A Rosszijszkij Kurier magyarországi orosz lap főszerkesztője – akire Anton Bendarzszevszkij hivatkozik írásában – szerint a valós szám jóval meghaladhatja a 20 ezret, míg a Magyarországon élő orosz nyelvűek száma 50 és 100 ezer között mozog (*Bendarzszevszkij, 2011*).

6. táblázat A Magyarországon tartózkodó orosz állampolgárok száma, január 1-jén

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Oroszo.	277	1 124	1 708	2 502	2 809	3 002	1 893	2 048	1 794
Összesen*	138 101	139 954	142 506	148 263	150 245	153 125	110 028	116 429	115 888

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Oroszország	2 244	2 642	2 759	2 760	2 787	2 923	3 703	3 483
Összesen*	130 109	142 153	154 430	166 030	174 697	184 358	197 819	206 909

* Összesen: A Magyarországon tartózkodó összes külföldi állampolgár

Forrás: KSH, 2012.

Összegzés

Magyarország statisztikák szerinti vezető helye Közép- és Kelet-Európában az orosz közvetlen tőkebefektetésekben ideiglenesnek bizonyult, a Szurgutnyeftyegaznak volt köszönhető. A valós helyezés felmérésében a statisztikák korlátozottan segítenek,

csak a vállalati adatok országokénti aprólékos felkutatásával lehetne hozzávetőleges képet kapni az orosz befektetések nagyságáról. Nagy előrelépés lesz, hogy 2014-től már a végső befektetőről is lesz információnk.

Kutatásaink szerint a külföldi vagyoneszközök alapján legjelentősebb húsz orosz bázisú transznacionális társaság közül Magyarországon csak kevesen aktívak a közvetlen tőkeberuházásokban. Az orosz befektetők szerepe kis kivétellel korlátozott Magyarországon.

A befektetések mögött álló motivációk szerteágazók. Az energiaforrások megszerzése is jelen van még, például az orosz ellenőrzés alatt álló szerbiai NIS társaság esetében (a gázkutatás). Az orosz olaj- és gázipar nem titkolt célja a teljes vertikum ellenőrzése (a kitermeléstől a végfelhasználóig), ám a gáziparban a harmadik uniós áram- és gázpiaci csomag ebben nem a legjobb partner. Egy újabb határvonal lehet Oroszország WTO-tagsága a külföldi közvetlen tőkebefektetésekben, amelyre az oroszországi ratifikációt követően kerülhet sor.

Az orosz társaságok – a kiemelteken kívül – a legkülönbözőbb ágazatokban tevékenyek. Tanulmányunkban a közlekedési infrastruktúra kérdésére, nevezetesen a Malévra és Záhonyra (illetve a vasútra) külön nem tértünk ki. Ezt korábbi elemzésünkben már megtettük (*Weiner, 2011*).

Látható volt, hogy több esetben történt orosz tőke kivonás Magyarországról, és volt sikertelen projekt is. Nyilvánvaló az is, hogy a válságadó negatívan érintett bizonyos orosz érdekeltségeket. Az energiaszektorban az úgynevezett Robin Hood-adó továbbra is teher.

A Szurgutnyeftyegaz ügyének lezárásával az orosz–magyar kapcsolatok egy súlyos tehertételtől szabadultak meg. A Szurgutnyeftyegaz sem járt végső soron rosszul: 1,4 milliárd euróért vásárolta, majd 1,88 milliárd euróért értékesítette a részvényeket. Az eset azonban nyomot hagyott az orosz nagypolitikában. Vlagyimir Putyin az ügyletet illetően nemcsak 2010 novemberében szólalt meg nyilvánosan (*Origó, 2010*), hanem még utólag, az elnökválasztás előtti egyik – 2012. februári – cikkében is kitért a kérdésre. Igaz, ekkor nevek megemlézése nélkül csak utalt az esetre (tudniillik, hogy megfosztják a tulajdonosi jogaitól őket), s arra a következtetésre jutott, hogy erősíteni kell az orosz vállalkozások gazdasági-politikai támogatását a külföldi piacokon (*Putyin, 2012*, a cikkre *Nyilas [2012]* hívta fel a figyelmem). Ez utóbbi nem új felismerés, ahogy az a megállapításunk sem, hogy a transzparencia javítása bizonyosan csökkentené az orosz tőkétől való félelmet, ami egyébként nem korlátozódik Közép- és Kelet-Európára.

A jövőt illetően: a következő jelentős beruházás a Déli Áramlat magyarországi szakaszának megépítése lehet. A tervek szerint a vezetékrendszer 2015-től üzemelne. A Déli Áramlat – amely meglátásunk szerint meg fog épülni – leginkább egy elkerülő vezeték lesz, a harmadik energiacsomag viszont az orosz remények ellenére sem lesz megkerülhető.

Irodalom

- Bendarzsevszkij A. (2011) Magyarországon élő oroszok – nehéz a beilleszkedés. *Kitekintő*, 2011. április 17.
- B. Horváth L. (2012) Alekszandr Medvegyev: A gázáraknak tükrözniük kell a piaci helyzetet. A Gazprom beszállna a magyarországi gáztárolásba. *Világgazdaság*, 2012. február 15.
- CBR (2011) http://www.cbr.ru/eng/statistics/print.aspx?file=credit_statistics/dir-inv_out_country_e.htm&pid=svs&sid=ITM_586
- CBR (2012) http://www.cbr.ru/eng/statistics/print.aspx?file=credit_statistics/inv_out_country_e.htm
- Complex Céghírek.
- Csabai K. (2007) Gázkeverés. Tulajdonosi harc a DKG-Eastért. *HVG*, 2007/5. sz. 99–101. o.
- Dunaferr (2003) <http://www.dunaferr.hu/08-media/hirek20031229.html>
- Dunaferr (2007) <http://www.dunaferr.hu/08-media/hirek20070511.html>
- F. Szarka Á. (2008) Elkelt a nagybajomi termálfürdő. *Sonline.hu*, 2008. június 18.
- F. Szarka Á. (2012) Kútba esett a másfél milliárdos bajomi fürdőberuházás. *Sonline.hu*, 2012. január 17.
- Farkas D. – Csorba G. – Koltay G. (2009) Árak és koncentráció a magyar kiskereskedelmi üzemanyagpiacon. *Közgazdasági Szemle*, LVI. évf., december, 1088–1109. o.
- gáz.áram (2010) „Fő feladatunk, hogy közös nevezőre hozzuk a Gazprom Export és az E.ON Földgáz Trade érdekeit” *gáz.áram (Az E.ON energiamagazin)*, 2010. tavasz, 18–21. o.
- gáz.áram (2011) „Földgáztárolási nagyhatalom lettünk...” *gáz.áram (Az E.ON energiamagazin)*, 2011. ősz, 13–15. o.
- Gordon Rock (2010) Aktyivnoszty rosszijan na rinke zarubeznoj nyedvizsimosztyi: itogi 2009 goda. *Gordon Rock – Pressz-relizi. Analityika*, 2010. február 10.
- Hancz G. (2012) Hazánk orosz és kínai célpont. *Kisalföld*, 2012. március 9.
- HVG (2006) Rahimkulov kiszállt a DKG-Eastből. *HVG*, 2006/16. sz.
- HVG (2008a) Megdet Rahimkulov hazatelepült. A Kafijat 88 milliárdja. *HVG*, 2008/20. sz.
- HVG (2008b) A Rahimkulov fiúk tőkeátcsoportosítása. *HVG*, 2008/31. sz.
- Hvg.hu (2011) Unión kívüli ingatlanvásárlók: az oroszok vezetnek. *Hvg.hu*, 2011. június 24.
- Hvg.hu (2012) Egyre dinamikusabb a magyar-orosz kereskedelem. *Hvg.hu*, 2012. március 9.
- IEA (2006) *Slovak Republic – Energy Policy Review 2005*. International Energy Agency (IEA), Paris.
- Ingatlanmenedzser.hu (2009) Oroszok veszik a balatoni ingatlanokat. Kelendő a gyógyvíz. *Ingatlanmenedzser.hu*, 2009. május 17.
- KIM (2011) <http://www.kormany.hu/download/1/93/40000/%C3%96sszefoglalo%20>

- a%20k%C3%BCl%20B6ldiek%20ingatlanszerz%C3%A9s%C3%A9r%C5%91k_2010.zip#!DocumentBrowse
- Körtési Zs. (2012) Elfogyott a magyar piacba vetett bizalom – milliárdos befektetések álltak le. *Napi Gazdaság*, 2012. január 29.
- Közgazgatási és Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cég-eljárásban Közreműködő Szolgálat. Elektronikus beszámoló <http://e-beszamolo.kim.gov.hu>
- Közgazgatási és Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cég-eljárásban Közreműködő Szolgálat ingyenes céginformációs szolgáltatása <http://www.e-cegjegyzek.hu/index.html>
- KSH (2012) Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok földrészek, országok és nemek szerint http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnvn001b.html
- Kuznetsov, A. – Chetverikova, A. – Toganova, N. (2011) *Investment from Russia stabilizes after the global crisis*. IMEMO – Vale Columbia Center on Sustainable International Investment, 2011. június 23.
- Kuznetsov, A. (2011) Outward FDI from Russia and its policy context, update 2011. *Columbia FDI Profiles*, 2011. augusztus 2.
- Lambert G. – Halaska G. – Richter Sz. (2012) Feltámad a keleti szél? *Figyelő*, 2012/15. sz. 9–15. o.
- Leszák T. (2012) Itt az utolsó pillanat – kié lesz a nagy múltú magyar cég? *Napi Gazdaság*, 2012. február 3.
- Lukoil (2007, 2008, 2011a): *Lukoil Analyst Databook 2007, 2008, 2011*.
- Lukoil (2011b) *Lukoil Fact Book 2011*.
- Magyar Energiahivatal (2011) http://www.eh.gov.hu/gcpdocs/201102/912011sz_hat_panrusgazengedelyvisszavonasa.pdf
- Marnitz I. (2010) A válságadó miatt a Lukoil már nem nagykereskedő. *Népszabadság*, 2010. december 30.
- Metroszfera (é. n.) Sztanyiszlav Zingel: „V 2010 godu koliczesztvo szgyelok szoversajemih rosszijanami sz zarubezsnoj nyedvizsimosztju, uvelicsilosz”. *Metroszfera*.
- Miklay J. (2011) Piacszervezés nanoezüsttel. *BAON*, 2011. július 10.
- MNB (2012a) http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Statisztika/mnbhu_statisztikai_idosorok/mnbhu_kozetlen_tokebef/fdistock_in_eur_hu.xls
- MNB (2012b) http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Statisztika/mnbhu_statisztikai_idosorok/mnbhu_kozetlen_tokebef/fdistock_in_scv_vel_eur_hu.xls
- MNB (2012c) http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Statisztika/mnbhu_statisztikai_idosorok/mnbhu_kozetlen_tokebef/mtkiadv_eur_hu.xls
- MNB (2012d) http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Statisztika/mnbhu_statisztikai_idosorok/mnbhu_kozetlen_tokebef/mtkiadv_scv-vel_eur_hu.xls
- MNB (2012e) http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Statisztika/mnbhu_statisztikai_idosorok/mnbhu_kozetlen_tokebef/kulf_kozv_tokebef_mo_eur_hu.xls

- MNB (2012f) http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Statiztika/mnbhu_statiztikai_idosorok/mnbhu_kozetlen_tokebef/kulf_kozv_tokebef_mo_scvvel_eur_hu.xls
- Mol (2009) A MOL és a Gazprom Export LLC szerződést írt alá közös tulajdonú gáztároló vállalat megalapítására. *Mol – Közlemények*, 2009. március 10.
- Mol (2011) *Mol-csoport éves jelentés 2010*.
- MVM (2012) Az MVM Csoport az Európai Unió energetikai előírások maradéktalan betartásával készül a fenntartható növekedésre. *MVM Zrt. – Hírek*, 2012. február 17.
- Nyilas G. (2012) Putyin bosszúra készül Magyarország ellen? *NOL*, 2012. március 5.
- Origo (2010) Egész Európának üzent a magyar olajcéget kritizáló Putyin. *Origo*, 2010. november 27.
- Pénzcentrum (2011) Mit akarnak az oroszok a magyar kisvárosban? *Pénzcentrum*, 2011. december 11.
- Putyin, V. (2012) Rosszija i menyajuscisjszja mir. *Moszkovszkije novosztji*, 2012. február 27.
- Roszsztat (2011a) http://www.gks.ru/bgd/free/b04_03/isswww.exe/stg/d01/107inv23.htm
- Roszsztat (2011b) http://www.gks.ru/bgd/free/b04_03/isswww.exe/stg/d02/183inv24.htm
- Roszsztat (2011c) http://www.gks.ru/bgd/free/B04_03/IssWWW.exe/Stg/d02/256inv22.htm
- Sitronics (2011) *Sitronics Annual Report 2010*.
- Sitronics (web) Shareholder Structure <http://www.sitronics.com/investors/structure/>
- Világgazdaság (2009) Egyre több orosz vesz ingatlant Zalában. *Világgazdaság*, 2009. október 7.
- Világgazdaság (2011a) Kért és visszavont gázengedélyek. *Világgazdaság*, 2011. március 2.
- Világgazdaság (2011b) Beszállt az állam a Molba. *Világgazdaság*, 2011. május 25.
- Világgazdaság (2011c) Az MVM-é lesz a hazai Déli Áramlat. *Világgazdaság*, 2011. október 19.
- Világgazdaság (2011d) Árengedményes akciókkal hódítana a Lukoil. *Világgazdaság*, 2011. november 7.
- Világgazdaság (2011e) Lemond a Mol a gáztárolóról. *Világgazdaság*, 2011. november 16.
- Világgazdaság (2012) Megaüzlet: Ganz-leány szállít a balti atomerőműnek. *Világgazdaság*, 2012. február 6.
- Weiner Cs. (2011) Közvetlen külföldi tőkeberuházások Oroszországban, kitekintéssel az oroszországi magyar befektetőkre. In: Simai Mihály (szerk.): *Oroszország két világ között*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 305–355. o.

Jegyzetek

- ¹ Egész pontosan: 2008. áprilisban lett a tulajdonoscseréje lejelentve (és elszámolva), júliusban a tőke kivonás.
- ² 2007 végén Megdet Rahimkulov 98,3 százalékos tulajdonos volt, míg Timur Rahimkulov és Ruszlan Rahimkulov 0,85-0,85 százalékos. (2006. szeptember 18-i és 2007. május 25-i hivatalos közlésekkor Megdet Rahimkulov részesedése 71,44 százalékot tett ki, míg Timur Rahimkulov és Ruszlan Rahimkulov 14,28-14,28 százalékot tudhattak magukénak.)
- ³ Az adatok értelmezéséhez segítséget nyújtott az Opten.